

Hva gjør banken din?

DNB

NORDEA

DANSKE BANK

HANDELSBANK

Bankvask – en rapport om de fire største bankene i Norge, deres tilknytning til skatteparadiser, investeringer og utlån.

FORFATTER SIRIANNE DAHLUM

ATTAC januar 2013
Forfatter Sirianne Dahlum
Design og layout
Cecilie Breivik Hansen /
www.ceciliebhansen.com
Trykk Nilz og Otto Grafisk AS

Kontakt Attac Norge
Fredensborgveien 6
0177 Oslo
Telefon 22 98 93 05
E-post attac@attac.no
www.attac.no

Utgaven er støttet av Norad

Norad

Sammendrag	3-4
Innledning	5
BAKGRUNN	6
Banksektoren i Norge	7
Skatteparadiser	7
Investeringer og utlån	8
DNB	10
Om banken	11
Offisiell samfunnsansvars-politikk	11
Tilknytning til skatteparadiser	11
Investeringer og utlån	14
NORDEA	16
Om banken	17
Offisiell samfunnsansvars-politikk	17
Tilknytning til skatteparadiser	17
Investeringer og utlån	20
DANSKE BANK	22
Om banken	23
Offisiell samfunnsansvars-politikk	23
Tilknytning til skatteparadiser	23
Investeringer og utlån	26
HANDELSBANKEN	28
Om banken	29
Offisiell samfunnsansvars-politikk	29
Tilknytning til skatteparadiser	29
Investeringer og utlån	32
Avslutning	33

Sammendrag

Det er få som vet hvor sparepengene havner når de settes inn på konto i vår norske bank, eller hvilke prosjekter banken bidrar til og tilrettelegger for. Bankene fortjener økt oppmerksomhet fordi de, gjennom sine utlån, investeringer og andre finans-tjenester, spiller en viktig rolle i mobiliseringen og fordelingen av ressurser i næringslivet. Formålet med denne rapporten er å spre informasjon om bankene og deres aktiviteter, og dermed gi den jevne bankkunde muligheten til å velge bort banker som for eksempel bidrar til å forsterke internasjonale ulikheter eller hemme utvikling. Basert på en kombinasjon av allerede eksisterende dokumen-

tasjon av bankers finansieringsvirksomhet, årsrapporter, prospekter og pressemeldinger har vi funnet frem til en rekke eksempler hva bankene er involvert i. Vi ser både på tilknytning til skatteparadiser og finansiering gjennom utlån eller investeringer.

Gjennomgangen har vist at alle de fire største bankene i Norge – DNB, Nordea, Danske Bank og Handelsbanken – er tilstede i skatteparadiser. Hver enkelt av bankene har tilknytning til minst 7 ulike jurisdiksjoner som i følge Tax Justice Network er å regne som skatteparadis. Med dette tilrettelegger bankene for at en stadig større del av verdens finansielle virksomhet

flyttes til lukkede jurisdiksjoner. Skatteparadis-systemet har blitt kritisert for å bidra til skatteflukt, hvitvasking og kriminalitet. Samtidig er alle de fire største bankene involvert i selskaper og prosjekter som kan kritiseres utifra grunnleggende prinsipper om bærekraftighet og internasjonal rettferdighet, enten gjennom investeringer eller utlån av penger. Alle bankene finansierer selskaper som produserer klase- eller atomvåpen og selskaper som skader miljøet. Flere av bankene er involvert i matvarespekulasjon, korrupsjon eller uetisk formidling og salg av spareprodukter. Tabellen på neste side oppsummerer bankenes aktiviteter på en rekke problematiske områder.

Bank	Involvert i skatteparadisener	Samfunnsansvarspolitik	Uetisk formidling og salg av spareprodukter	FINANSIERER SELSKAPER INVOLVERT I UETISK VIRKSOMHET			
				Korrupsjon	Spekulasjon i matvarer	Atomvåpen/klasevåpen	Miljø
DNB	Har tilknytning til skatteparadisene Luxembourg, Sveits, City of London, New York city, Singapore, Hong Kong og Cayman Islands.	Investerer ikke i selskaper involvert i våpen, korrupsjon og alle selskaper på Oljefondets svarteliste. Har utviklet «aktsomhetsmatrise» for utlån. Eksternt verifisert CSR-rapport.	Har i følge Forbrukerrådet solgt kunder spekulative spareprodukter. Dømt i Tingretten, frifunnet i Lagmannsretten og ankesaken skal opp i Høyesterett.	Investerer i Exxon Mobil, involvert i omfattende korrupsjon.		Finansierer atomvåpenprodusenten Honeywell.	Betydelige investeringer i Chevron, som i en årrekke dumpet giftig avfall i Ecuador. Finansierer LNG-anlegg på Papua New Guinea med alvorlige miljøkonsekvenser.
Nordea	Har tilknytning til skatteparadisene Luxembourg, Sveits, Guernsey, Delaware, Isle of Man og Cayman Island.	Går i dialog med en rekke selskaper som banken investerer i, og investerer ikke i selskaper involvert i bl.a. våpenindustri. Har utviklet analyse-verktøy for å vurdere etikken til potensielle låntakere.	Har anbefalt kunder å plassere penger i høy-risiko obligasjoner, i selskaper som er storkunder hos Nordea.			Finansierer atomvåpenprodusenten Rolls-Royce. Investerer i selskaper som produserer klasevåpen, og minst 3 atomvåpenprodusenter.	Finansierer miljøskadelig cellulosefabrikk i Uruguay, finansierer kullkraft (blant annet E.On og Vattenfall).
Danske Bank	Har tilknytning til skatteparadisene Delaware, Luxembourg, Irland og City of London.	CSR-rapport med overordnede prinsipper, men mangler konkrete etiske kriterier for utlån og investeringer.			Spekulerer i matvarer gjennom fondene Råvarer 2013 Basal og Råvarer 2013 Offensiv.	Investerer i produsenter av klasevåpen. Finansierer atomvåpenprodusenten Honeywell.	Finansierer miljøfiendtlig cellulosefabrikk i Uruguay. Finansierer produsenter av kullkraft.
Handelsbanken	Har datterselskaper og filialer i Delaware, Irland, Luxembourg, city of London, New York city, Cayman Islands, Hong Kong, Singapore, og Sveits.	Eksternt verifisert CSR-rapport med bl.a. god miljøforståelse. Vurderer investeringer jevnlig, men presenterer få konkrete kriterier. Hva gjelder utlån er utgangspunktet at kunden selv er ansvarlig.		Investerer i Exxon Mobil, involvert i omfattende korrupsjon.	Fondet Handelsbanken Råvarer spekulerer i jordbruksråvarer.	Finansierer atomvåpenprodusenten General Dynamics, og investerer i minst 4 andre atomvåpenprodusenter.	Finansierer Stora Enso, som skal drive cellulosefabrikken Montes del Plata i Uruguay.

Innledning

DE STØRSTE BANKENE i Norge tjener mer enn noen gang før, i følge et ferskt oppslag fra Dagens Næringsliv. I de tre første kvartalene i 2012 tjente de syv største bankene til sammen 27 milliarder kroner, og DNB som største bank i det norske markedet gikk med 15 milliarder kroner i overskudd. På tross av at den internasjonale finansbransjen spilte en sentral rolle i å drive frem finanskrisen som nå skaper fattigdom og forsterker ulikheter, er bankvirksomhet med andre ord mer lønnsomt enn noen gang før. Likevel vet vi lite om hvordan og på hvilken måte bankenes fortjeneste blir til. Som kunder er det få av oss som vet hvor sparepengene havner når vi setter de inn på konto i vår norske bank, eller hvilke aktiviteter banken bidrar til og tilrettelegger for. Sammenlignet med mange av våre naboland (Sverige og Finland) og land ute i Europa (Frankrike, Tyskland) har det vært lite fokus på bankene i norsk debatt om etiske investeringer og utvikling. Mens det norske Oljefondet jevnlig får medieoppmerksomhet om etikken i sine investeringer, har det vært lite oppmerksomhet rettet mot banksektoren. Hvor investerer bankene og hvor havner pengene?

Bankene fortjener økt oppmerksomhet fordi de, gjennom sine utlån, investeringer og andre finanstjenester, spiller en viktig rolle i mobiliseringen og fordelingen av ressurser i næringslivet. Banksektoren som helhet kan bidra til å påvirke aktiviteten i privat sektor, noe som medfører et ansvar om å jobbe for at dette skjer innenfor rammene av etiske og bærekraftige prinsipper.

Kampanjer fra andre land har avdekket at flere banker tilbyr sine kunder spareprodukter hvor pengene går til aktiviteter som er direkte skadelige for utvikling og miljø, som matvarespekulasjon eller atomvåpen.

Videre har undersøkelser fra andre land vist at ingen sektor er mer tilstede i skatteparadis enn nettopp

banksektoren, og det er gode grunner til å tro at den stadig økende økonomiske aktiviteten i skatteparadisene ikke kunne ha skjedd uten hjelp og tilrettelegging fra bankene. Som Framtiden i Våre hender har dokumentert, har norske investeringer i skatteparadis økt fra 6 milliarder i 1998 til 155 milliarder i 2010. Dette er problematisk fordi skatteparadis-systemet blant annet bidrar til hemmelighet og tilrettelegger for skatteunndragelse og svart økonomi.

De fleste av oss har en kunderelasjon til en Norges største banker. I fellesskap har vi derfor også muligheten til å sende signaler om hva vi ønsker som kunder. Formålet med denne rapporten er å spre informasjon om hvor sparepengene plasseres, og dermed gi den jevne bankkunde muligheten til å velge bort banker som bidrar til å for eksempel forsterke internasjonale ulikheter eller hemme utvikling.

Vi vil ta for oss de fire største bankene i det norske markedet. Rapporten vil særlig legge vekt på disse bankenes tilknytning til skatteparadis, men vil også ta for seg utlån til, og investeringer i, selskaper som er involvert i uetisk eller skadelig virksomhet. I del 2 gjøres det kort rede for noen viktige trekk ved den norske banksektoren, konseptet skatteparadis og de viktigste grunnene til at skatteparadis-systemet kan være problematisk. Deretter skisseres kort de ulike formene for problematiske investeringer som denne rapporten tar for seg. I del 3-6 tar vi for oss de fire største bankene i Norge etter tur. Hver del starter med en kort presentasjon av banken og dens offisielle linje hva gjelder samfunnsansvar slik dette skisseres i en eventuell samfunnsansvars-rapport. Deretter redegjøres det for bankenes tilknytning til skatteparadis, illustrert med en oversikt over selskapsstrukturen. Hver del avsluttes med en gjennomgang av dokumenterte tilfeller av at bankene gjennomfører problematiske investeringer eller utlån.

Bakgrunn

BANKSEKTOREN I NORGE

De fire største bankene i Norge ved utgangen av 2011 målt i forvaltningskapital var følgende:

Bank	I kroner (millioner)
DNB Bank ASA	1 884 948
Nordea Bank Norge	589 313
Danske Bank (tidligere Fokus Bank)	244 880
Handelsbanken	160 477

Kilde: Finans Norge (FNO)

Siden de ulike selskapene innenfor et konsern gjerne har tette bånd både hva gjelder pengestrømmer og etisk profil vil jeg vurdere hele konsernet eller gruppen som står bak hver enkelt av de norske bankene. Det vil si, jeg vil vurdere DNB-gruppen, Nordea-gruppen, Danske Bank-gruppen og Handelsbanken-gruppen.

For å kunne si noe om hva kapitalen til bankene går til, kan vi gjøre et grovt skille mellom *investeringer* og *utlån*. I motsetning til store investeringsbanker i USA som for eksempel Citigroup og JP Morgan, går en relativt liten andel av de norske bankenes forvaltningskapital til investeringer. Av DNB Bank ASAs samlede forvaltningskapital på nesten 2000 milliarder norske kroner går kun rundt 52 milliarder kroner til investeringer i aksjer, fond og sertifikater. Dette tilsvarer under 3 prosent av den samlede forvaltningskapitalen. Resten av pengene går blant annet til utlån. Det er med andre ord i bankenes utlånsvirksomhet at de virkelige store pengene ligger.

Innskudd fra kunder har vært en nokså stabil finansieringskilde for norske banker gjennom finanskrisen. Sammenlignet med andre land utgjør kundeinnskudd en relativt høy andel av norske bankers totale finansiering, og spesielt de mindre bankene har en stor andel innskuddsfinansiering. I tillegg til innskudd, finansierer bankene seg med såkalt markedsfinansiering, dvs. finansiering fra sertifikater, obligasjoner og derivater, samt lån fra andre finansinstitusjoner. Markedsfinansiering har blitt en gradvis viktigere finansieringskilde for norske banker.

SKATTEPARADISER

Tax Justice Network definerer skatteparadis som land eller områder som blant annet kjennetegnes ved at de har forskjellige skattesystemer for lokale innbyggere

og utlendinger, såkalt «inngjerding av skattesystemet». Skatteparadis tilbyr ikke bare utlendinger lav eller ingen skatt, men også anonymitet og enkle, raske og fleksible regler for registrering. Dette er en grunn til at de også går under navnet «secrecy jurisdictions». Basert på denne definisjonen har Tax Justice Network utviklet en liste over skatteparadis, samt indikatoren Financial Secrecy Index som måler graden av hemmelighet i skatteparadis. Tax Justice Networks definisjon av skatteparadis kan oppsummeres med fem konkrete kriterier:

- 1 Ingen eller kun lave, effektive skatter
- 2 «Inngjerding» av skatteregimer
- 3 Ingen effektiv utveksling av informasjon til andre lands myndigheter
- 4 Manglende transparens rundt eierskap, regnskap og annen sentral selskapsinformasjon
- 5 Ikke krav om reell virksomhet for selskaper.

Både lovlige og ulovlige pengestrømmer ender opp i skatteparadis, og plasseringene i skatteparadis er enorme. Nøyaktig hvor store verdier det er snakk om er umulig å fastslå med sikkerhet som følge av nettopp hemmeligholdet, men i følge et ferskt anslag fra Tax Justice Network finnes det mellom 21 000 og 32 000 milliarder dollar i private, finansielle verdier i skatteparadis. Beløpet tilsvarer omtrent 35 norske oljefond. Nordmenn og norske selskaper har 200 milliarder kroner plassert i skatteparadis ifølge et konservativt anslag.

Den stadig mer utstrakte bruken av skatteparadis har en rekke alvorlige konsekvenser. For det første tilrettelegger og oppmuntrer skatteparadis-systemet til at enkeltpersoner og selskaper kan unndra seg skatt. Dette er spesielt en utfordring for utviklingsland. Summen av svake institusjoner og skatteparadis gir korrupte politikere og entreprenører gode muligheter til å skjule inntektene de tilraner seg fra naturressurser og statskasser. De skadelige effektene av disse jurisdiksjonene på land i Sør er etter hvert godt kjent, og dokumentert, blant annet i *NOU 2009:19 – Skatteparadis og utvikling*. Årlig forsvinner 6.800 milliarder kroner fra utviklingsland og størstedelen av dette er skatteunndragelse. Til sammenligning er all bistand fra de rikeste landene til utviklingsland på 650 milliarder kroner i året.

For det andre bidrar hemmeligholdet i skatteparadiser til å skape et skjulested for hvitvasking av utbytte fra politisk korrupsjon, svindel, underslag, ulovlig våpenhandel og narkotikahandel. Finansbransjen er den minst åpne bransjen i verden, noe som spesielt legger til rette for globalisert kriminalitet, terrorisme og ressursran i regi av multinasjonale selskaper og politiske eliter.

For det tredje kan det hevdes at skatteparadisene har bidratt til å drive frem den siste finanskrisen som nå skaper fattigdom og økende forskjeller i verden. Hemmelighold og manglende finansiell regulering i skatteparadis bidrar til ustabilitet i finansmarkedene. Den manglende reguleringen sammen med lite eller ingen innsyn utenfra, gjør skatteparadisene til et ynglested for stadig mer komplekse finansielle produkter. 89% av alle verdens hedgefond holder til på Caymanøyene. Mye av den spekulasjonen som veltet verdens finanssystem har hatt sitt utspring i ulike fond og investeringsselskaper i skatteparadis.

Gjennom rollen som tilrettelegger er banksektoren viktig for å kunne opprettholde og utvide økonomisk aktivitet i skatteparadiser. I følge den britiske organisasjonen Action Aid som har kartlagt britiske bankers tilknytning til skatteparadiser er banksektoren den største brukeren av skatteparadiser. Selskaper og privatpersoner plasserer pengene sine i skatteparadis fordi de stoler på og gjenkjenner navnene til bankene som de benytter seg av. Dersom de store internasjonale bankene ikke opererte på denne måten ville nok ikke skatteparadis-verdenen eksistert. Ikke minst kunne verdens skattesystemer vært administrert langt billigere og mer effektivt hadde det ikke vært for bankenes utstrakte bruk av hemmelighold.

For å vurdere bankenes tilknytning til skatteparadiser vil denne rapporten ta for seg tilknytning gjennom selskapsstruktur. Det vil si, den vil se på hvilke land bankene er registrert i, og ikke minst hvilke land bankenes datterselskaper og assosierte selskaper er registrert i. I tillegg vil den gå kort på inn på hvordan type tjenester bankene tilbyr gjennom sin virksomhet i skatteparadisene. Selv om vi viser at bankene er tilknyttet skatteparadis, er det selvfølgelig ikke dermed sagt at formålet med etableringen har vært å omgå skatteregler eller å bistå eller skjule uetisk virksomhet. Det kan være både lovlige og legitime grunner til at banker er tilstede i skatteparadiser.

Som nevnt ovenfor er det imidlertid gode grunner til å være skeptisk til skatteparadis-systemet i seg selv, da hemmeligholdet og mangelen på transparens hindrer innsyn i hva som egentlig skjer. Ved at bankene er til stede i skatteparadiser tilrettelegger de dermed for at selskaper kan flytte overskudd dit skattene er lavest og delta i kritikkverdig virksomhet uten å måtte stå til ansvar for offentligheten.

INVESTERINGER OG UTLÅN

Studier av banksektoren i andre land som Storbritannia og Tyskland har vist at bankene finansierer og investerer i en rekke selskaper involvert i blant annet brudd på menneskerettigheter, grove overtramp mot miljøet, og produksjon av våpen.

Det er varierende grad av åpenhet rundt hva bankene investerer i og låner ut penger til. Hva gjelder *utlån* av penger vil de aller fleste banker behandle dette som konfidensielle opplysninger av hensyn til kundene. Informasjon om bankenes utlån som presenteres i denne rapporten vil derfor være informasjon som tidligere har blitt dokumentert i diverse rapporter, kampanjer eller nyhetsartikler. Ofte er dette tilgjengelig fordi kunden som mottar lånet selv har opplyst om hvem som står for finansieringen¹. Hva gjelder *investeringer* er det enklere å få innsyn i bankenes porteføljer. Banker som tilbyr spareprodukter som for eksempel aksjefond vil opplyse om hvilke selskaper fondet investerer i. Bankene jeg ser på i denne rapporten tilbyr stort antall spareprodukter som på ulike måter investerer i et stort antall selskaper, og det faller utenfor denne rapportens omfang å gå gjennom hvert eneste produkt og hvert eneste selskap. I stedet har jeg valgt ut enkelte aksjefond som «stikkprøver», for å kunne si noe om bankenes etiske profil.

De fleste banker har forpliktet seg til et minimum av bærekraftighetsmål eller samfunnsansvarsmål, men disse er ofte meget generelle og i praksis tannløse. I tillegg er det mange områder som nærmest er fullstendig neglisjert. I denne rapporten vil vi vurdere bankenes utlån til og investeringer i selskaper involvert i følgende typer virksomhet:

Produksjon av atomvåpen

Ved at banker finansierer selskaper som utvikler og vedlikeholder atomvåpen bidrar de til opprustning og modernisering av disse våpnene, noe som igjen øker risikoen for at atomvåpen vil bli benyttet igjen – med

de katastrofale humanitære og miljømessige konsekvensene som det fører med seg.

Produksjon av klasevåpen

Klasevåpen er en alvorlig trussel mot sivilbefolkning under og i etterkant av konflikter. Våpenet er designet for å treffe et stort område bestående av et eller flere mål, og kan spre dusinvis eller hundrevis av ødeleggende deler over et område på størrelse med en fotballbane, noe som øker sannsynligheten for sivile mål. Siden mange av delene ikke eksploderer umiddelbart, kan de forbli i bakken og drepe eller skade sivile lenge etter at konflikten har blitt avsluttet. I 2008 signerte 94 land klasevåpenkonvensjonen i Oslo, som kategorisk forbyr all bruk, produksjon, overføring og lagring av klasevåpen.

Matvarespekulasjon

I årene 2007 og 2008 opplevde verden en rask prisvekst på matvarer, som ifølge FN førte 130-millioner mennesker ut i fattigdom. Flere sentrale aktører mener nå at investeringene i fond med jordbruksråvarer i realiteten er spekulasjon i stigende råvarepriser, og at denne spekulasjonen i seg selv bidrar til de høye og ustabile matprisene.

Problematisk salg og formidling av spareprodukter

Finanskrisen avdekket at mange banker har drevet offensiv markedsføring av såkalte strukturelle produkter, som kort sagt gjør at banken tjener penger mens kunden vil tjene lite eller tape på å kjøpe produktet. Bankene har markedsført produktet uten å gi et riktig bilde den reelle risikoen knyttet til investeringen. Dette har påført småsparere store tap. Ethical Consumer har anslått at denne praksisen har kostet britiske kunder 32 milliarder pund mens fortjenesten tilfaller bankenes eiere.

Miljøskade

Gjennom sine utlån og investeringer bidrar bankene til å finansiere selskaper som skader miljøet, blant annet gjennom CO²-utslipp, nedhugging av regnskog, dumping av giftig avfall eller ved å beslaglegge sårt etterspurte vannressurser. Både kullkraft og atomkraft ses gjerne som miljøtrusler på hver sin måte. I følge rapporten «Bankrolling Climate Change» er kullkraft dobbelt så forurensende som naturgass. Kull står for 25 % av den samlede produksjonen av energi i verden, men skaper 42 % av de globale CO²-

utslippene fra energiproduksjon. Likevel vokser kullproduksjonen dramatisk fra år til år, og truer dermed målet om å redusere drivhusgasser og begrense global oppvarming. I følge kampanjen «Nuclear Banks, no thanks!» har internasjonale banker kanalisert hundrevis av milliarder euro inn i atomkraft. Atomenergi produserer rutinemessig radioaktiv forurensning og en alvorlig ulykke i en 1000 MW reaktor kan potensielt påvirke millioner av menneskers liv.

Korrupsjon og skatteunndragelse

Mange selskaper kommer seg inn i markeder, oppnår kontrakter eller gunstige betingelser gjennom å berike politiske eliter. Samtidig er mange i stand til å unndra skatt fra landet virksomheten skjer i, enten gjennom ulovlig eller lovlig kapitalflukt. Dette bidrar til å forsterke ulikheter og opprettholde fattigdom samtidig som det kan bidra til å styrke autoritære og undertrykkende regimer.

I det følgende går vi gjennom de fire utvalgte bankene etter tur.

¹ Det faller imidlertid utenfor omfanget av denne rapporten å verifisere informasjon om utlån og investeringer som allerede har blitt dokumentert i langt mer omfattende rapporter fra aktører som blant annet britiske Ethical Consumer, The International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN) eller Banktrack.

DNB

Har datterselskaper eller filialer i skatteparadisene Luxembourg, Sveits, City of London, New York city, Singapore, Hong Kong og Cayman Islands.

Finansierer atomvåpenprodusent, selskaper som påfører skade på miljøet, og selskaper involvert i korrupsjon. Har solgt spekulative strukturelle spareprodukter.

OM BANKEN

DNB ble grunnlagt i 1822 og er i dag Norges største bankgruppe, med en total forvaltningskapital på rundt 2630 milliarder kroner. Gruppens aktivitet er i hovedsak rettet mot Norge, men den er en av verdens viktigste shipping-banker og en viktig aktør i energi-sektoren. DNB er listet på Oslo Børs og delvis stats-eid med den norske stat som eier av 34 % av aksjene. I tillegg til bankvirksomhet tilbyr banken et stort utvalg av finansielle tjenester, som aksjeforvaltning, livs- og pensjonsforsikring og investeringsbank. Blant annet er banken Norges største kapitalforvaltningsselskap med rundt 520 000 fondskunder i Norge og 248 institusjonelle kunder i Norge og Sverige.

OFFISIELL SAMFUNNSANSVARSPOLITIKK

DNBs offisielle linje hva gjelde samfunnsansvar har blitt presentert i den årlige rapporten DNB Corporate Social Responsibility, som blant annet inneholder retningslinjer for etisk investering. Rapporten er eksternt verifisert av Ernst & Young. Her fremkommer det at DNB frivillig har knyttet seg til følgende initiativer:

- Carbon Disclosure Project
- Equator Principles
- Global Reporting Initiative
- UNEP Finance Initiative
- UN Principles for Responsible Investment
- United Nations Global Compact

Rapporten gjør det klart at selskaper som bryter med en rekke etiske prinsipper og som deltar i spesielt uetisk virksomhet som for eksempel produksjon av klasevåpen vil bli kastet ut av investeringsporteføljen. Til sammen 58 selskaper er ekskludert fra bankens investeringsunivers. Framtiden i våre hender meldte i 2008 at DNB kastet ut alle selskapene fra sin investerings-portefølje som er svartelistet av Statens Pensjonsfond. DNB fører klimaregnskap som gjør rede for virksomhetens CO²-utslipp, og denne er åpent tilgjengelig for allmennheten.

Hva gjelder utlån, har banken utviklet en såkalt aktsomhetsmatrise som inneholder detaljerte kriterier til bruk for bankens ansatte for å vurdere hvorvidt selskaper bryter med bankens CSR-politikk. Blant annet følger det av matrisen at høy aktsomhet skal utvises ovenfor selskaper involvert i produksjon av masseødeleggelsesvåpen, pornografi, tobakk, alkohol og produk-

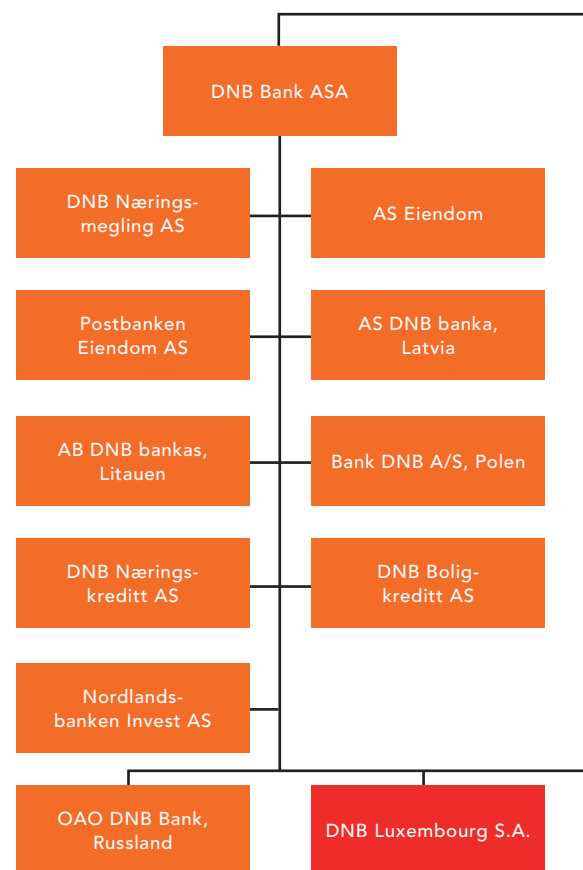
sjon som medfører varige skader på natur og miljø. Også hva gjelder korrupsjon har bankgruppen utviklet en matrise med detaljerte kriterier til bruk for ansatte når de skal vurdere hvorvidt kunder er involvert i korrupsjon. Retningslinjene hindrer også ansatte i å betale eller motta gaver eller bestiktelser.

TILKNYTNING TIL SKATTEPARADISER

DNB har følgende tilknytninger til land som i følge Tax Justice Network må anses som skatteparadiser:

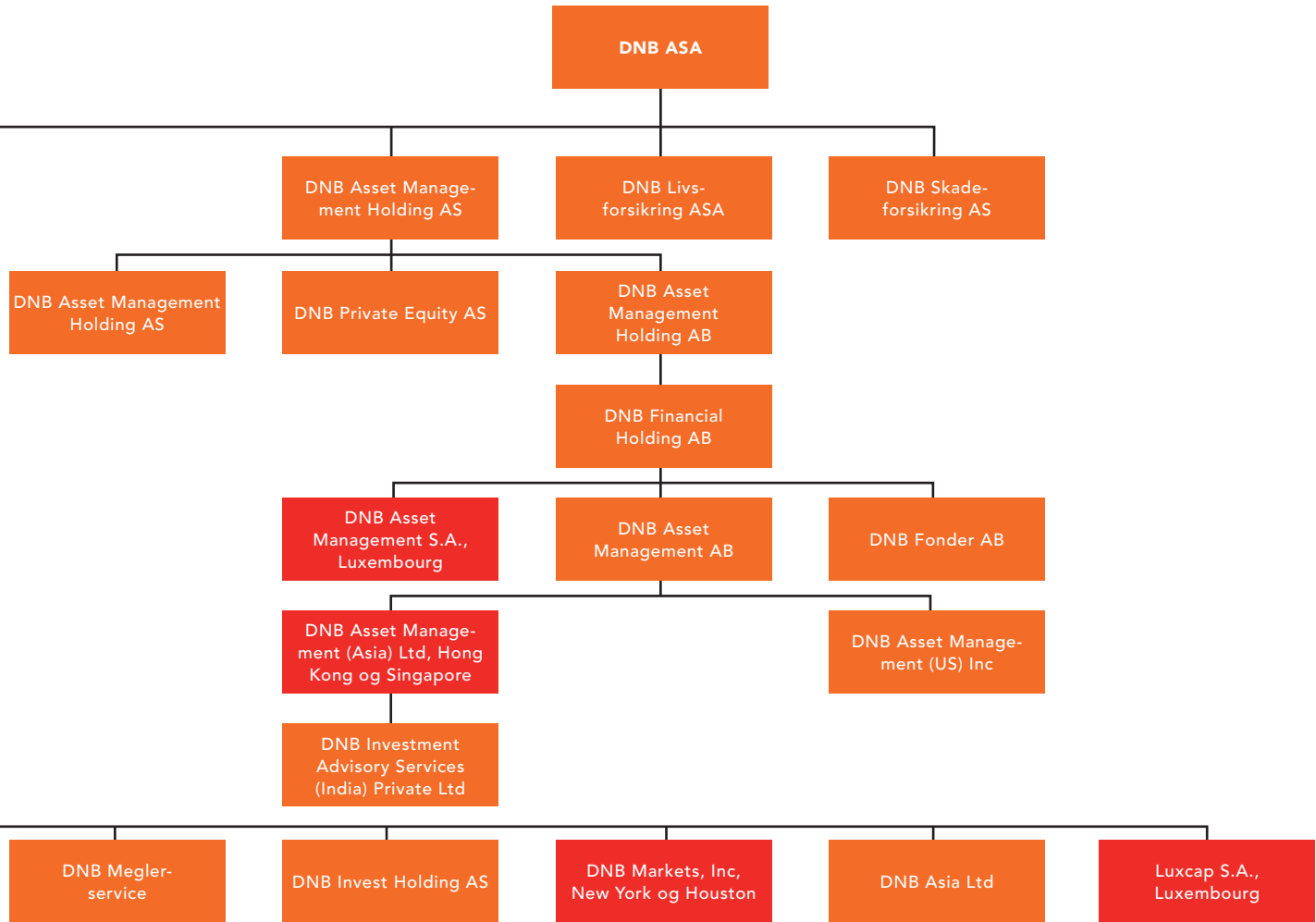
- DNB-gruppens årsrapport inkluderer oversikter over gruppens selskapsstruktur, inkludert de viktigste datterselskapene. I kombinasjon med selskapsregistre og årsrapportene til flere av datterselskapene er det mulig å få informasjon om hvor disse datterselskapene er registrert. Dette viser at DNB har minst tre datterselskaper i Luxembourg, Luxembourg S.A., Luxcap S.A. og DNB Asset Management S.A. I følge DNB har Finanstilsynet i Norge full tilgang på alle bankens bøker i Luxembourg. Videre har DNB-gruppen filialer i skatteparadisene City of London og New York, et datterselskap i New York og datterselskaper i Singapore og Hong Kong. Videre oppgir selskapsregistrene at DNB Invest Holding AS har et datterselskap ved navn Valpress i skatteparadiset Sveits, men det er lite informasjon tilgjengelig om hva dette selskapet driver med.
- Cayman Island Monetary Authority, som administrerer et åpent register over tilknyttede virksomheter i landet, oppgir at DnB NOR er en «regulated entity» i Cayman Island og at den har lisens til å drive bankvirksomhet i landet. Cayman Island-filialen skal være underlagt DNBs filial i New York, og har blitt opprettet fordi amerikanske regler ikke tillater at det gis renter på kortsiktige pengeinnskudd, slik det er vanlig i Europa. Dette har blitt bekreftet av Finanstilsynet, som har innsikt i filialens virksomhet. Også NRK Brennpunkt hevdet i oktober 2009 at daværende DnB NOR hadde tilknytning til skatteparadiset Cayman Islands.

- Luxembourg-registrerte DNB Luxembourg (Bank) tilbyr i følge hjemmesidene og brosjyren produkter til norske, svenske eller danske statsborgere som er bosatt utenfor Norden, med 250 000 Euro eller mer i investerbar formue. Blant tjenestene som markedsføres åpent på hjemmesidene er skatteplanlegging, eller «help to optimize your inheritance and tax situation». I brosjyren fremhever banken at skattlegging og skattenivå i stor grad varierer mellom ulike land, og banken tilbyr hjelp til å innrette seg etter dette.
- En gjennomgang Attac gjorde i 2011 viste at 28 av selskapene registrert på Oslo Børs var registrert med hovedkontor i skatteparadis. Gjennomgangen viste at daværende DnB NOR var blant de viktigste aksjonærene i disse selskapene. DnB NOR hadde aksjer i minst 9 av de 28 selskapene: Prosafe, Siem Offshore, Fairstar Heavy Transport, Northland Resources, Sea Bird Exploration, Subsea 7, Songa Offshore, Golden Ocean Group og Deep Sea Supply.
- DNB oppgir i årsrapporten en oversikt over største mottakerne av bankens investeringer gjennom aksjer, fond eller equity certificates. Her kommer det frem at amerikanske Apple er den av de største mottakerne basert utenlands, et selskap som jevnlig kritiseres for sin flittige bruk av skatteparadiser. I november 2012 rapporterte BBC at Apple betaler mindre enn 2 % selskapsskatt for sin aktivitet utenfor USA. New York times har tidligere skrevet at Apple kanaliserte mer enn 1 milliard USD av inntektene fra iTunes gjennom skatteparadiset Luxembourg.

■ Registrert i skatteparadis

Oversikten illustrerer de viktigste selskapene i DNB-gruppens selskapsstruktur og tilknytning til de ulike skatteparadisene, basert på bankens egen informasjon.

INVESTERINGER OG UTLÅN

Finansierer LNG-prosjekt på Papua New Guinea

I følge organisasjonen Banktrack, som følger og rapporterer om bankers investeringer og utlån, er DNB involvert i utbyggingen av et enormt LNG-anlegg på Papua New Guinea til en verdi av 15 milliarder US dollar. Prosjektet, som etter planen skal være i produksjon i 2013, vil ha alvorlige miljøkonsekvenser, blant annet fordi det vil innebære å rydde nesten 3000 hektar med land og over 1000 hektar med regnskog. Papua New Guinea er kjent for å være meget korrumpert, og landet har blant annet nektet å signere Extractive Industries Transparency Initiative. Dette betyr at myndighetene kan avstå fra ethvert krav om innsyn og transparens, noe som er ekstra bekymringsverdig når statsministerens sønn Arthur Somare i følge Banktrack sitter med den direkte kontrollen over hele LNG-prosjektet.

Finansierer atomvåpen-produsent

I følge rapporten «Don't Bank on the bomb. A global report on the financing of nuclear weapons producers» har DNB finansiert det amerikanske selskapet Honeywell International. Selskapet produserer rundt 85 % av ikke-atomkomponentene i amerikanske atomvåpen, og det er involvert i simulerte atom-våpen-tester og den amerikanske marinens Trident II atomraketter. I 2011 lånte DNB ut cirka 300 millioner norske kroner (50 millioner USD) til Honeywell International. Dette på tross av at DNBs etiske retningslinjer for investeringer erklærer at selskapet ikke skal investere i selskaper som produserer sentrale komponenter til masseødeleggelsesvåpen.

Finansierer Montes del Plata

DNB skal ha bidratt med finansiering til cellulosefabrikken Montes del Plata i Uruguay, som er et fellesforetak mellom finske Stora Enso og chilenske Arauco. Dette i følge blant annet en pressemelding fra finansieringsselskapet Finnvera, som også deltar i avtalen. Prosjektet, som til sammen har mottatt investeringer på 1.9 milliarder USD, er den største investeringen i Uruguay noensinne og vil stå ferdig i 2013. I følge Friends of the Earth Finland har eucalyptusplantasjer til bruk i fabrikken ført til fordriving av lokalsamfunn og jord-erosjon. Videre har det ført til at lokale vannressurser har tørket ut, noe som har fratatt tusener av familier tilgang til vann. Videre kritiseres prosjektet av lokale NGO-er for å benytte seg av en rekke skattefradrag som hindrer at investeringen kommer lokalbefolkningen til gode. Blant annet har prosjektet skatteunndragelse for utnyttelsen av land og er satt opp i frihandelssonen Punta Pereira.

Investerer i «versting-selskaper»

DNB oppgir i årsrapporten en oversikt over de største mottakerne av bankens investeringer gjennom aksjer, fond eller sertifikater. Her kommer det frem at DNB har investert henholdsvis 34 millioner kroner og 78 millioner kroner i Chevron og Exxon Mobil. Begge er i følge Framtiden i Våre Hender «versting-selskaper» hva gjelder uetisk virksomhet. Exxon kritiseres for å ha medvirket til korrupsjon i Ekvatorial Guinea (EG). I følge Banktrack skal selskapet systematisk og gjennom flere år ha betalt hundretalls millioner dollar til statslederen, hans slektninger og regjeringsmedlemmer, som en del av produksjonsdelingskontraktene i EG. Dette strider mot OECD Retningslinje VI om bekjempelse av

////////////////////////////////////
*DNB har investert henholdsvis
34 millioner kroner og 78 millioner
kroner i Chevron og Exxon Mobil.
Begge er i følge Framtiden i Våre
Hender «verstingselskaper» hva
gjelder uetisk virksomhet.*
////////////////////////////////////

bestikkelser, og Global Compact prinsipp 10 om anti-korrupsjon. Hva gjelder Chevron skal selskapet i en årrekke ha dumpet store mengder giftig avfall i Ecuador ved hjelp av metoder som er forbudt i en rekke land.

Salg av strukturelle spareprodukter

I 2010 ble DNB dømt i Oslo Tingrett for formidling og salg av såkalte strukturelle spareprodukter der kunden ikke fikk vite at sjansene for gevinst var ytterst små, mens bankens muligheter for å tjene gode penger var ditto store (den såkalte Røeggen-saken). DNB vant frem i Lagmannsretten, men saken vil nå behandles i Høyesterett for andre gang etter at retten ikke kom frem til en beslutning i oktober 2012. Tingretten slo fast at salget av produktene måtte anses som «formidling av spekulative forretninger» og «resultat av en nøye uttenkt plan». Retten la vekt på produktene hadde gikk et feilaktig inntrykk av den risikoen kundene løper for å tape penger på investeringen samtidig som produktenes struktur har vært nesten umulig for vanlige kunder å forstå. Samtidig ble produktet markedsført offensivt. Til sammen 3.743 nordmenn hadde kjøpt de to spareproduktene DnB Sektor 2000/2006 og DnB Global 2000/2006, som i følge tingretten ble solgt kundene på falske premisser.

Nordea

*Har tilknytning til skatteparadisene
Luxembourg, Sveits, Guernsey, Delaware,
Isle of Man og Cayman Island.*

*Finansierer atomvåpenprodusenten
Rolls-Royce, investerer i selskaper som
produserer klasevåpen, er sterkt involvert
i atomkraft gjennom investeringer,
finansierer miljøskadelig cellulosefabrikk
i Uruguay, finansierer kullkraft (blant
annet E.on og Vattenfall), investerer i
en rekke tobakksprodusenter og Wal-
Mart som har vært involvert i flere
menneskerettighets-brudd.*

OM BANKEN

Selve Nordea-gruppen ble etablert i 2000, men Nordea-navnet har lang tradisjon med bankvirksomhet i den nordiske regionen. Gruppen er den største finansinstitusjonen i Norden og på Baltikum. Morbanken Nordea Bank AB er registrert i Sverige med hovedkontor i Stockholm, og opererer også i en rekke andre nordiske og europeiske land. Nordea har rundt 10 millioner kunder og cirka 1400 kontorer. De største aksjonærene er Sampo Group med 21.3 % av aksjene og den svenske staten med 13.5 % av aksjene. Gruppen tilbyr et stort utvalg av finansielle tjenester i tillegg til bankvirksomhet, som aksjeforvaltning, livs- og pensjonsforsikring og investeringsbank.

OFFISIELL SAMFUNNSANSVARSPOLITIKK

Nordea-gruppens offisielle linje hva gjelde samfunnsansvar har blitt presentert i den årlige rapporten Nordea Corporate Social Responsibility Report 2011, som blant annet inneholder egne deler om miljø og korrupsjon. Nordea har frivillig knyttet seg til følgende initiativer:

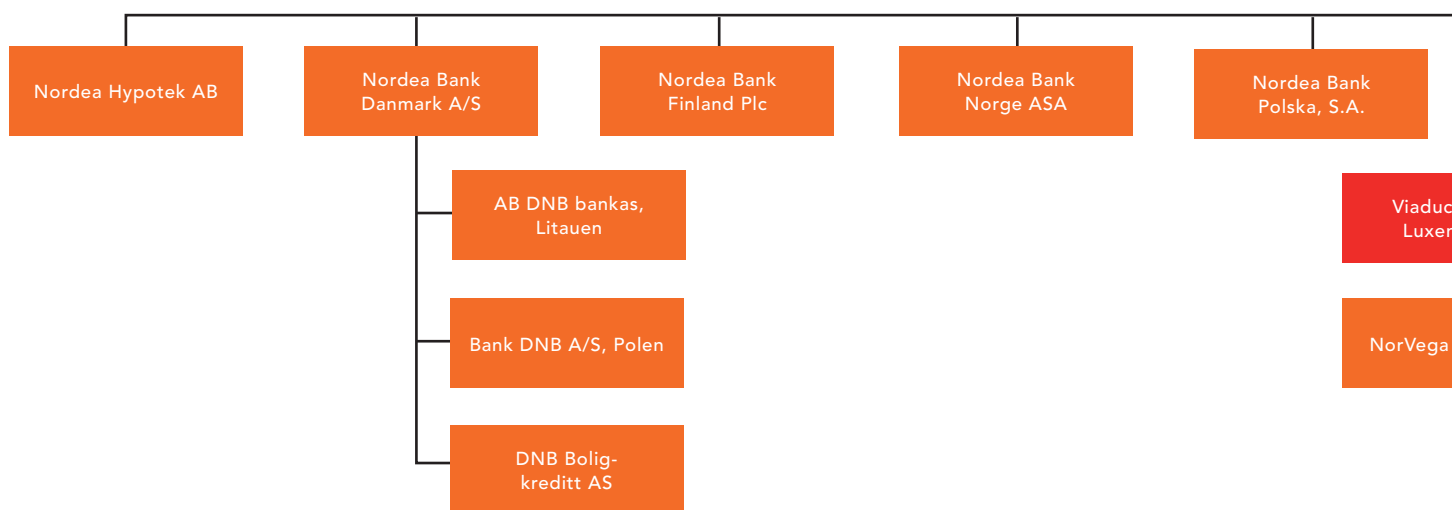
- Carbon Disclosure Project
- Equator Principles
- Global Reporting Initiative
- UNEP Finance Initiative
- UN Principles for Responsible Investment
- United Nations Global Compact

Nordea rapporterer om egne CO²-utslipp, og har satt konkrete, kvantifiserbare utslipps-mål. I CSR-rapporten nevnes det to verktøy som har blitt utviklet for å vurdere og håndtere etiske utfordringer knyttet til utlån, Environmental Risk Assessment Tool (ERAT) og Social and Political Risk Assessment Tool (SPRAT). De underliggende kriteriene i disse verktøyene blir imidlertid ikke gjort rede for. Hva gjelder investeringer er hovedlinjen at Nordea går i dialog med selskaper som bryter med visse etiske prinsipper, og i rapporten Responsible Investments navngis en rekke selskaper som banken er i dialog med på bakgrunn av utfordringer knyttet til blant annet miljø, menneskerettigheter og arbeideres rettigheter. I følge CSR-rapporten praktiserer Nordea full eksklusjon av visse selskaper, blant annet de som er involvert i produksjon av ulovlig våpen og atomvåpen. Nordea valgte høsten 2011 å slutte å selge spareproduktet «Nordea Jordbruksråvarer» av etiske grunner, og viste til at «flere internasjonale studier viser at spekulasjon kan bidra til store svingninger og økende matvarepriser.»

TILKNYTNING TIL SKATTEPARADISER

Nordea har følgende tilknytninger til land som i følge Tax Justice Network må anses som skatteparadiser:

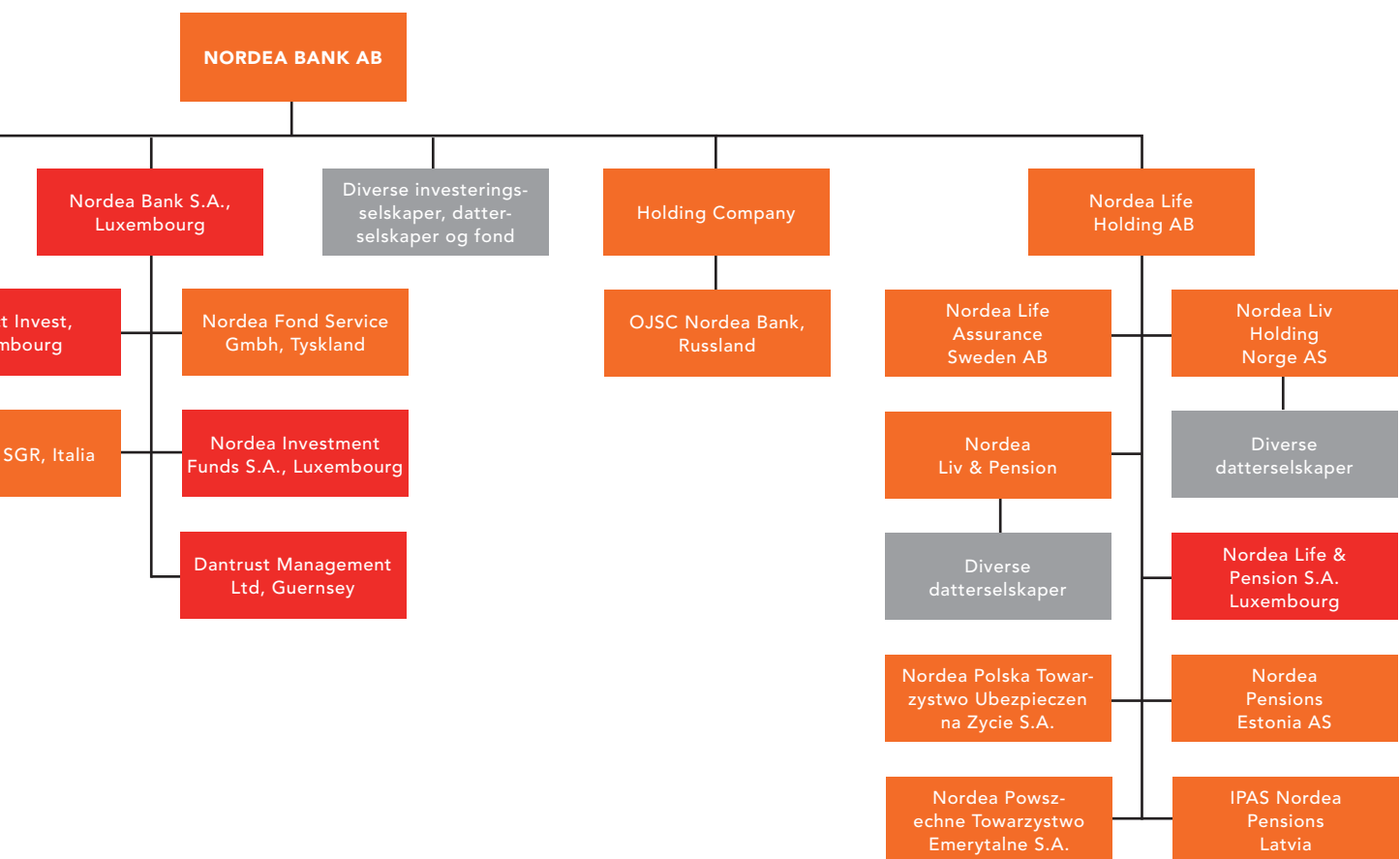
- Nordea oppgir i årsrapporten en liste over de viktigste datterselskapene, registreringsland samt en oversikt over selskapsstrukturen hvor de viktigste selskapene er inkludert. Basert på denne informasjonen kommer det frem at Nordea-gruppen har minst to datterselskaper registrert i Luxembourg, Nordea Bank S.A., Nordea Investment Funds Company S.A. og Nordea Life and Pension S.A. og ett selskap registrert i skatteparadiset Delaware, Nordea North America Incl. De to førstnevnte har også avdelinger i Sveits.
- I følge årsrapporten til Luxembourg-registrerte Nordea Bank S.A. har dette selskapet igjen en rekke datterselskaper i skatteparadiser: Dantrust på den britiske kanal-øya Guernsey, Viaduct Invest i Luxembourg og Nordea Investment Funds Company S.A i Luxembourg.
- På hjemmesiden til Luxembourg-registrerte Nordea Life and Pension S.A. i Luxembourg kommer det frem at selskapet har et søsterselskap i det britiske skatteparadiset Isle of Man, Nordea Life and Pension limited. Dette er et heleid datterselskap i Nordea-gruppen.
- I følge Cayman Island Monetary Authority har både Nordea Bank Finland Plc og Nordea Bank Norge ASA lisens til å drive bankvirksomhet på Cayman Islands, men det kommer ikke frem hvorvidt og i hvilken grad banken opererer aktivt i skatteparadiset.
- På hjemmesiden reklamerer Luxembourg-registrerte Nordea Life and Pensions for sine såkalte bankassurance-løsninger som «a natural choice for wealthy people», og tilbyr «tax optimisation in relation to wealth, income, capital gains, inheritance and gifts». Disse produktene kan i følge hjemmesidene kjøpes av norske, svenske, finske, spanske og franske kunder. Nordea

Life and Pensions Isle of Man tilbyr et produkt som heter Nordic Private Portfolio. I brosjyren, som kun kan lastes ned på svensk og som retter seg mot svenske kunder, skilter Nordea Life and Pensions blant annet med en rekke skattefordeler.

Oversikten ovenfor illustrerer Nordeas selskapsstruktur og tilknytning til de ulike skatteparadis.

//
 I følge årsrapporten til
 Luxembourg-registrerte Nordea
 Bank S.A. har dette selskapet
 igjen en rekke datterselskaper i
 skatteparadis
 //

■ Registrert i skatteparadis

INVESTERINGER OG UTLÅN

Involvert i klaseammunisjon-selskaper

I følge rapporten «Worldwide investments in cluster munitions. A shared responsibility» er Nordea involvert i selskaper som produserer klasevåpen og ammunisjon. Nordea får ros for å ha tatt skritt i retning av å redusere tilknytningen til klasevåpen da banken i 2009 ekskluderte alle selskaper som er involvert i produksjon av klasevåpen, i kjølvannet av at Sverige signerte klasevåpen-konvensjonen. Rapporten påpeker imidlertid at denne avgjørelsen kun gjelder aksjer forvaltet av Nordea Asset Management, men ikke capital markets og spareprodukter.

Finansierer atomvåpen-produsent

I følge rapporten «Don't Bank on the bomb. A global report on the financing of nuclear weapons producers» finansierer Nordea det britiske selskapet Rolls-Royce, som er en del av et felles foretak i Storbritannia som utvikler *Successor*, en ny type atomvåpnet U-båt. Selskapet er også involvert i drift og vedlikehold av dagens flåte av den atomvæpnede U-båten *Vanguard*. I 2011 lånte Nordea ut 46,3 millioner USD til Rolls-Royce.

Finansierer atomkraft

I følge kampanjen «Nuclear Banks, no thanks!» har Nordea finansiert atomkraftprosjekter for til sammen 2686 millioner euro. Nordea har blant annet finansiert Areva, BHP Billiton, Cameco, Dominion Resources, Duke Energy, EDF, Generral Electric, Ontario Power, Paladin Energy, Rio Tinto og Southern Company. Dette betyr at Nordea er blant de 20 bankene i verden som er sterkest involvert i atomenergi.

Nordea er involvert i urangruven Kayelekera i Malawi eid av Paladin Energy, som har blitt kritisert for manglende og utilstrekkelige tiltak for å unngå skader på mennesker og miljø. I følge Nuclearbanks.org har Paladin ikke gjennomført tilstrekkelig konsekvensutredning av miljøeffekter eller gjort de nødvendige miljøtilpasningene av produksjonsanleggene. Videre behandler selskapet det radioaktive avfallet på en utilfredstillende måte sammenlignet med australske lover (Paladin er registrert i Australia).

Finansierer Botnia cellulosefabrikk i Uruguay

Ifølge den britiske organisasjonen Banktrack og norske Bellona har Nordea stått sentralt i finansieringen av en cellulosefabrikk i Uruguay som ble

bygget i 2007 av det finske selskapet Oy Metsa Botnia. Fabrikkene, som er en av de største av sitt slag i verden, ligger ved Uruguay-elven, som er livsnerven til flere hundre tusen mennesker i grenseområdet mellom Uruguay og Argentina, kun en kilometer unna drikkevann-inntaket til Fray Bentos, en by med 35.000 innbyggere. Prosjektet møtte store protester fra både lokalbefolkning, miljøvernere og argentinske myndigheter. Fabrikkene benytter en klorbasert blekemetode som bidrar til en betydelig økning i utslippene av de farlige miljøgiftene dioksiner og furaner. Den generelle luftkvaliteten vil også bli betydelig forverret på grunn av stinkende og helseskadelige hydrogensulfidutslipp. Banktrack påpeker at prosjektet har utmerket seg hva gjelder å ignorere hensynet til lokalbefolkningen. I april deltok 80.000 mennesker i en fredelig demonstrasjon på grensen mellom Argentina og Uruguay i protest mot prosjektet. I følge Banktrack har Nordea også uttrykt interesse for å gå inn i Gunn's cellulosefabrikk i Australia, men i 2010 skal Nordea ha gått ut og avvist muligheten for å finansiere dette prosjektet.

Finansierer kullkraft

I følge rapporten «Bankrolling Climate Change. A look into the Portfolios of the World's largest banks», bidro Nordea i perioden mellom 2005 og 2011 med til sammen 846 millioner Europa i form av prosjektfinansiering, investering og lån til kullkraftverk eller kuldrevet elektrisitet. I samme periode hadde Nordea aksjer i selskaper involvert i kullkraft til en samlet verdi av 118 millioner Euro. I rapporten, som rangerer 93 banker ut ifra hvor mye de bidrar til å finansiere kullkraft, plasseres Nordea som nummer 43 (nr. 1 bruker mest på kullkraft).

I følge Banktrack finansierer Nordea den tyske energigiganten E.ON gjennom lån og utstedelse av obligasjoner. E.ON er tungt involvert i kullkraftverk. 34 % av selskapets energikapasitet består av kullkraft, og selskapet eier kullkraftverk i Bulgaria, Tsjekkia, Finland, Frankrike, Tyskland, Ungarn, Italia, Nederland, Slovakia, Sverige og England. I følge rapporten «Bankers on Tenterhooks» utarbeidet av belgiske miljøvernorganisasjoner planlegger E.ON en rekke nye kullkraftverk i Europa, og selskapet søker jevnlig om tillatelser til å bygge nye kullkraftverk. Kullkraft er dobbelt så forurensende som naturgass. E.ON er også involvert i atomkraft (15 % av selskapets totale energikapasitet kommer fra atomkraft).

I følge Banktrack finansierer Nordea også den svenske energiprodusenten Vattenfall, som i følge Banktrack driver noen av de skitneste kullkraftverkene i Europa. Vattenfall driver også en rekke atomkraftverk i Europa, inkludert flere som har vært involvert i uhell de siste årene. Nordea skal ha utstedt 136 millioner Euro i obligasjoner til Vattenfall i 2009 og 194 millioner Euro i lån.

Investerer i «versting-selskaper»

Fra brosjyrene til en rekke av Nordeas investeringsfond som tilbys av Nordeas datterselskap i Luxembourg kommer det frem at Nordea investerer i en rekke selskaper som er svartelistet av Oljefondets etikkråd. I Nordeas investeringsportefølje finner vi blant annet:

- atomvåpenprodusenten Honeywell
- Dongfeng Motor som selger våpen og militært materiell til Burma
- Finmeccanica Sp., produsent av atomvåpen
- Serco Group Plc, produsent av atomvåpen
- Tobakksprodusentene Imperial tobacco, American tobacco, Lorillard tobacco,
- Wal-mart Stores Inc, involvert i blant annet grove og systematiske krenkelser av menneskerettighetene
- Rio Tinto, involvert i grov skade på miljøet

Uetisk markedsføring

Dagens Næringsliv har nylig avdekket flere tilfeller av at Nordea i Norge har anbefalt kunder å plassere sparepenger i høy-risiko obligasjoner i selskaper som er storkunder hos Nordea. Nordea skal ha gått offensivt ut og rådet kunder til å investere i obligasjoner i det russiske shippingselskapet Primorsk Shipping Ltd. Samtidig var Nordeas Shippingdivisjon långiver til Primorsk med et lån på flere hundre millioner kroner, noe kundene ikke fikk opplyst om. Nordea skal også ha anbefalt kunder å investere i storkunden Eitzen Maritime Services, et selskap hvor Nordea er største långiver. Dette på tross av at Nordea Markets ga selskapet ratingen BB- i en analyse. En obligasjon med vurderingen BB- kan også kalles en søppel-obligasjon (junk bond/non-investment grade), det vil si en obligasjon med svært høy risiko for tap. Denne praksisen er kritikkverdig både fordi den oppfordrer kunder til å del i risikofylt aktivitet som kan føre til tap av spare-

pengen men også fordi banken her har en problematisk dobbeltrolle.

Råvarespekulasjon

Rapporten «Farming Money. How European banks and private finance profit from food speculation and land grabs» opplyste i januar 2012 om at Nordea tilbyr to fond som investerer i råvarer. Senere i 2012 valgte imidlertid Nordea å avvike disse fondene med bakgrunn i etiske vurderinger.

Danske Bank

*Har tilknytning til skatteparadisene
Delaware, Luxembourg, Irland
og City of London.*

*Spekulerer i matvarer gjennom
fondene Råvarer 2013 Basal og
Råvarer 2013 Offensiv. Investerer i
klasevåpen-produsenter, finansierer
miljøskadelig cellulose-fabrikk
i Uruguay, finansierer kullkraft,
finansierer atomvåpenprodusenten
Honeywell. Investerer i minst en
tobakksprodusent og selskaper involvert
i menneskerettighetsbrudd.*

OM BANKEN

Danske Bank-gruppen opererer i hele Skandinavia, i tillegg til Irland, England, Finland, Tyskland, Estland, Latvia, Litauen, Russland, Polen og Luxembourg. I Norge gikk banken tidligere under navnet Fokus Bank, men skiftet i 2012 navn til Danske Bank. Målt i total forvaltningskapital er Danske Bank-gruppen den største finansvirksomheten i Danmark og en av de største i den nordiske regionen. Gruppen tilbyr et stort utvalg av finansielle tjenester i tillegg til bankvirksomhet, som aksjeforvaltning, livs- og pensjonsforsikring og investeringsbank.

OFFISIELL SAMFUNNSANSVARS-POLITIKK

Danske Banks offisielle linje hva gjelder samfunnsansvar har blitt presentert i den årlige rapporten «Corporate Responsibility 2011. Danske Bank Group.» Gruppen har frivillig knyttet seg til følgende initiativer:

- Carbon Disclosure Project
- Global Reporting Initiative
- UNEP Finance Initiative
- UN Principles for Responsible Investment
- United Nations Global Compact

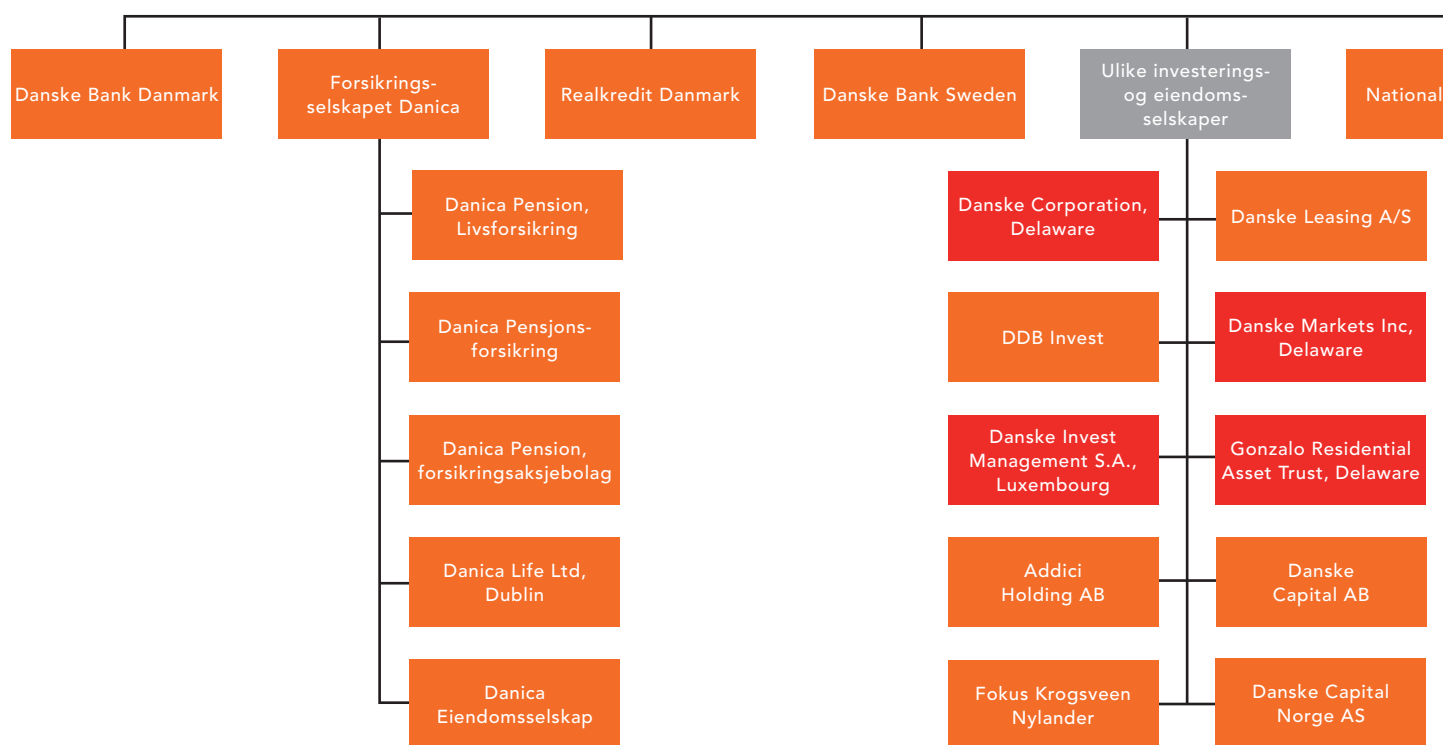
Organisasjonen BankTrack gjennomførte i 2010 en detaljert vurdering av Danske Banks samfunnsansvars-politikk på en rekke utvalgte områder. De påpekte at de frivillige tilknytningene til en rekke CSR-initiativer ikke ble fulgt opp av konkrete kriterier til utlån. Dette gjelder i følge Banktrack både miljøpolitikken og det som kalles «Socially Responsible Investment Policy», som slår fast at investeringsbeslutninger ikke skal bryte med internasjonale standarder. Hvis selskaper viser seg å være involvert i brudd på miljøpolitiske eller sosiale normer, vil Danske Bank gå i dialog med det aktuelle selskapet og avhengig av utfallet av denne dialogen vil tilknytningen avsluttes eller opprettholdes. Med andre ord, de tilgjengelige dokumentene gir uttrykk for bankens ansvar og intensjoner, men spesifikke og detaljerte kriterier for investeringer mangler.

TILKNYTNING TIL SKATTEPARADISER

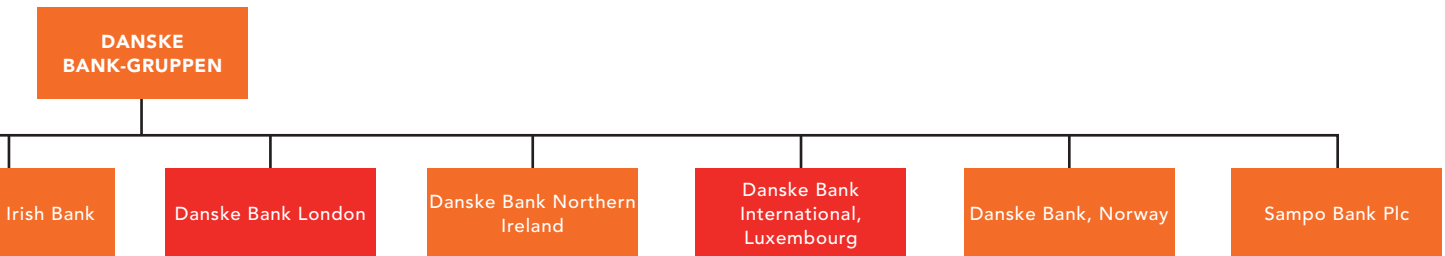
Danske Bank har følgende tilknytninger til land som i følge Tax Justice Network anses som skatteparadiser:

- I årsrapporten til Danske Bank Group oppgis en begrenset liste over datterselskaper, men det kommer ikke frem hvordan selskapsstrukturen er bygget opp. Det oppgis at Danske Bank har tre datterselskaper i skatteparadiset Delaware, Danske Corporation, Danske Markets Inc. og Gonzalo Residential Asset trust, samt et datterselskap i Luxembourg, Danske Bank International S.A. Luxembourg.
- En nærmere titt på det dansk-registrerte datterselskapet Danske Invest Management A/S viser at selskapet har en rekke datterselskaper/ filialer i skatteparadiser, først og fremst Danske Invest Management S.A. som er registrert i Luxembourg.
- I brosjyren til Danske Invest Leveraged Fund, som er tilgjengelig på Luxembourg-filialen til Danske Invest, står det opplyst at fondet er inkorporert som «an exempted company with limited liability in the Cayman Islands». Selskapet er registrert på Ugland House på Grand Cayman. Ifølge Danske Bank et fond, som ikke er en del av Danske Bank-konsernet. I selskapets prospekt framgår det at selskapets produkter ikke kan tilbys innbyggerne på Cayman Islands.

I oversikten nedenfor har vi forsøkt å illustrere Danske Bank-gruppens struktur og tilknytning til skatteparadis, basert på tilgjengelig informasjon².

■ Registrert i skatteparadis

² Da det var vanskelig å oppdrive informasjon om Danske Banks selskapsstruktur er dette kun en tentativ illustrasjon. Denne kan derfor medføre feil og unøyaktigheter hva gjelder de ulike datterselskaperes tilknytning til morselskapet. Alle selskapene er imidlertid registrerte datterselskaper i følge årsrapportene til Danske Bank. Vi har tatt kontakt med Danske Bank for å få mer informasjon, men har i januar 2013 ennå ikke fått svar.

INVESTERINGER OG UTLÅN

Spekulerer i matvarer

Rapporten «Farming Money. How European banks and private finance profit from food speculation and land grabs» opplyste i januar 2012 om at Danske Bank tilbyr to fond som investerer i råvarer, *Råvarer 2013 Basal og Råvarer 2013 Offensiv*. Banken har investert rundt 28 millioner Euro i disse fondene.

Involvert i klasevåpen-produsenter

I følge rapporten «Worldwide investments in cluster munitions. A shared responsibility» investerer Danske Bank i selskaper som produserer klasevåpen og klaseammunisjon. Banken ekskluderer 11 selskaper som er involvert i klasevåpen fra sitt investeringsunivers og publiserer navnene deres på sin hjemmeside, men dette gjelder bare selskaper som faller inn under visse deler av bankens aktiviteter, nemlig aksjeforvaltning. Bankens kreditt-aktiviteter omfattes ikke av CSR-politikken på klasevåpen, og i tillegg er det flere unntak innen aksjeforvaltning, som for eksempel strukturerte produkter, sertifikater eller derivater.

Finansierer Botnia cellulosefabrikk i Uruguay

Ifølge kampanjen Banktrack og norske Bellona har Danske Bank bidratt til finansieringen av en cellulosefabrikk i Uruguay ved navn Montes del Plata som ble bygget i 2007 av det finske selskapet Oy Metsa Botnia. Fabrikken, som er en av de største av sitt slag i verden, ligger ved Uruguay-elven, som er livsnerven til flere hundre tusen mennesker i grenseområdet mellom Uruguay og Argentina, kun en kilometer unna drikkevann-inntaket til Fray Bentos, en by med 35.000 innbyggere. Som nevnt i kapittelet om Nordea har prosjektet vært utsatt for stor kritikk både

for at det bidrar til store skader på miljø og drikkevann og for at det generelt har ignorert hensynet til befolkning.

Finansierer kullkraft

I følge rapporten «Bankrolling Climate Change. A look into the Portfolios of the World's largest banks», finansierte Danske Bank i perioden fra 2005 til 2011 kullkraftverk eller kuldrevet elektrisitet med til sammen 166 millioner Euro. Av dette var 39 millioner Euro i form av prosjektfinansiering, investeringer og lån, mens 126 millioner Euro var i form av aksjer i de aktuelle selskapene.

Finansierer atomvåpen-produsent

I følge rapporten «Don't Bank on the bomb. A global report on the financing of nuclear weapons producers» har Danske Bank finansiert det amerikanske selskapet Honeywell International. Selskapet produserer rundt 85 % av ikke-atomkomponentene i amerikanske atomvåpen, og det er involvert i simulerte atomvåpen-tester og den amerikanske marinens Trident II atomraketter. I 2011 lånte Danske Bank ut cirka 300 millioner norske kroner (50 millioner USD) til Honeywell International.

Investerer i «versting-selskaper»

Gjennom fondet *High Dividend Investment Fund* investerer Danske Bank i en rekke selskaper som jevnlig kritiseres for uetisk virksomhet. Fondet investerer blant annet i oljeselskapet Total S.A. (4.31%) som kritiseres for brudd på menneskerettigheter og arbeideres rettigheter og oljeselskapet Eni SpA som kritiseres for en rekke grove miljøovertramp. Videre investerer fondet i tobakksprodusenten British

*Gjennom fondet High Dividend
Investment Fund investerer
Danske Bank i en rekke selskaper
som jevnlig kritiseres for uetisk
virksomhet.*

American Tobacco Plc som står på Oljefondets svarteliste.

I følge Ethical Consumer eier Danske Bank 0.38 % av aksjene i den finske celluloseprodusenten Stora Enso, til en samlet verdi av 18.5 millioner euro. Stora Enso er blant annet med på å utvikle den miljøskadelige cellulosefabrikken Montes del Plata i Uruguay som ble nevnt ovenfor.

Handels- banken

*Har datterselskaper og filialer i Delaware,
Irland, Luxembourg, City of London, New
York city, Cayman Islands, Hong Kong,
Singapore og Sveits.*

OM BANKEN

Handelsbanken (tidligere navn Svenska Handelsbanken) ble grunnlagt i 1871 og har i dag over 11.000 ansatte. Gruppen har hovedkvarter i Sverige, men opererer også i Danmark, Finland, Norge og Storbritannia i tillegg til at banken har filialer i en rekke andre land. Gruppen tilbyr et stort utvalg av finansielle tjenester i tillegg til bankvirksomhet, som aksjeforvaltning, livs- og pensjonsforsikring og investeringsbank.

OFFISIELL SAMFUNNSANSVARS-POLITIKK

Handelsbankens samfunnsansvarspolitik er nedfelt i rapporten «Sustainability Report 2011». Her fremkommer det at banken jevnlig analyserer alle fond og porteføljer med det formål å identifisere selskaper som bryter med miljøpolitiske eller etiske normer. Hvis selskaper viser seg å være involvert i brudd på miljøpolitiske eller sosiale normer, vil Handelsbanken gå i dialog med det aktuelle selskapet og avhengig av utfallet av denne dialogen vil tilknytningen avsluttes eller opprettholdes. Hva gjelder utlån slår rapporten fast at kunden selv er ansvarlig for sin virksomhet, men at den må være i tråd med offentlige myndigheters krav og retningslinjer. I land der offentlige krav er mangelfulle vil Handelsbanken gjøre en vurdering av hvorvidt selskapets virksomhet er innenfor etiske rammer. Rapporten er eksternt verifisert av KPMG. Ethical Consumer vurderte Handelsbankens miljøpolitikk i 2012, og mente at CSR-rapporten demonstrerte god forståelse av hvordan banken har påvirkning på miljøet, men påpekte at rapporten ikke satte konkrete kvantifiserbare mål.

Handelsbanken har frivillig knyttet seg til følgende initiativer:

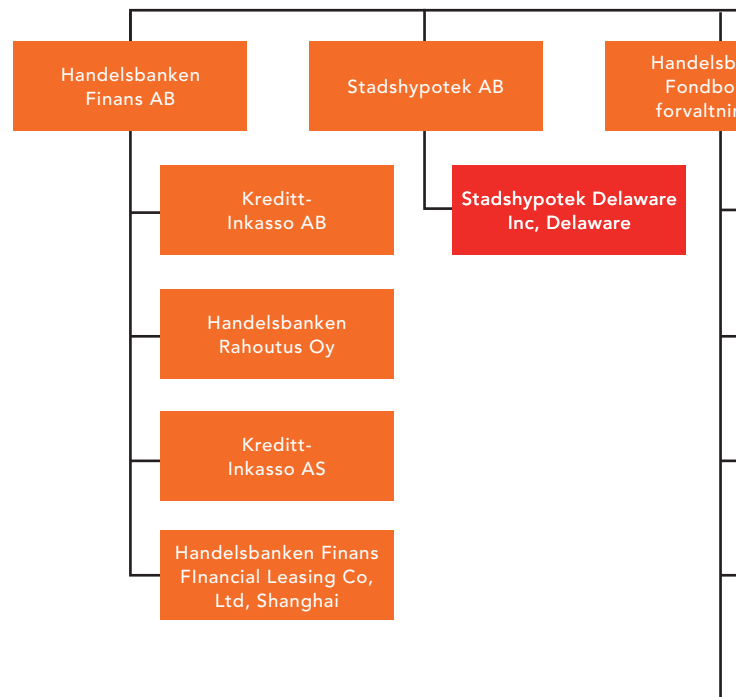
- UN Principles of Responsible Investment
- UN Global Compact
- UNEP Finance Initiative

TILKNYTNING TIL SKATTEPARADISER

Handelsbanken har en rekke tilknytninger til jurisdiksjoner som i følge Tax Justice Network kan anses som skatteparadiser:

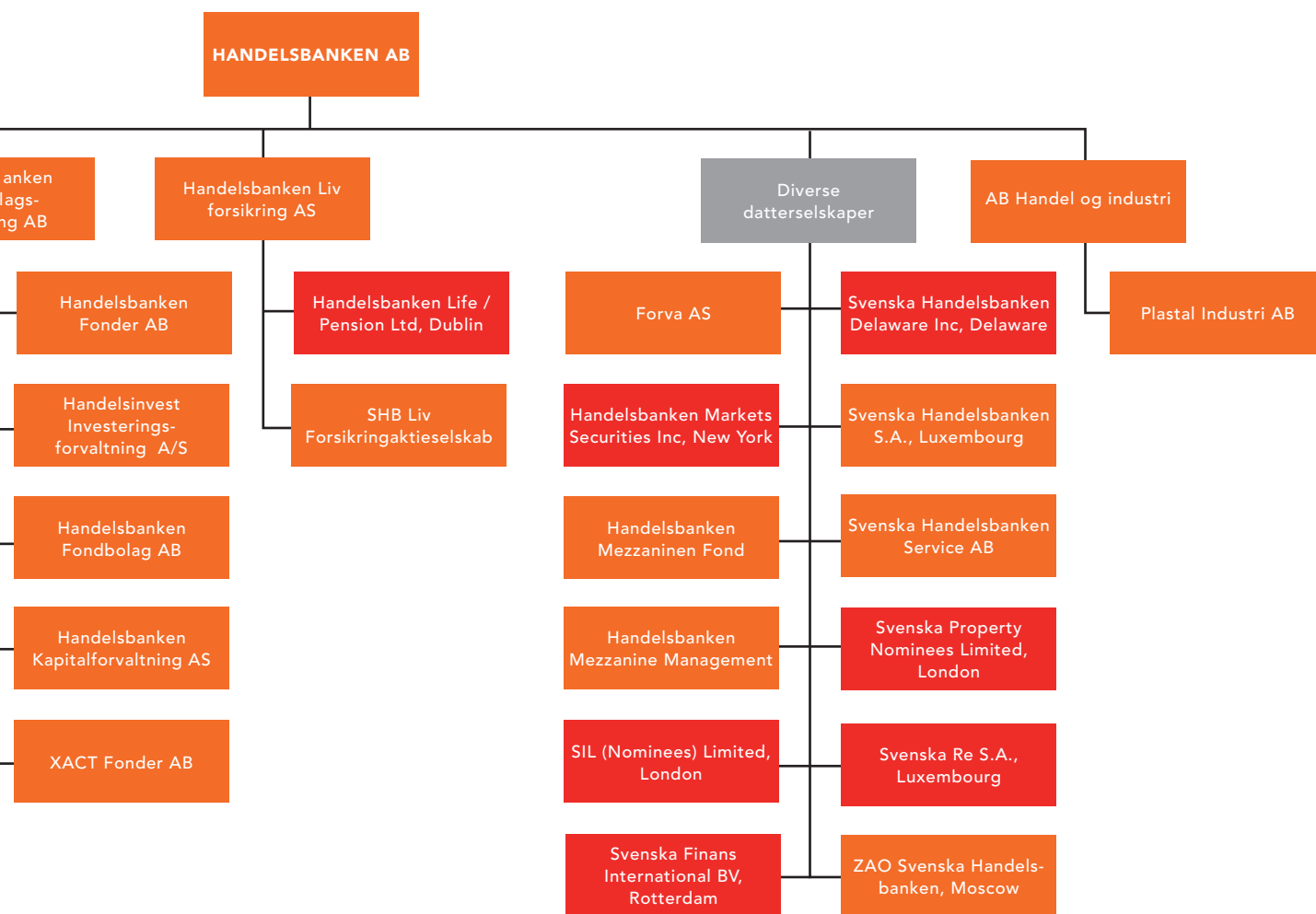
- I Handelsbankens årsrapport for 2011 presenteres en liste over direkte eide datterselskaper, assosierte selskaper samt deres tilknytning til morbanken Handelsbanken AB. Her fremkommer det at Handelsbankens datterselskap, kredittinstitusjonen Stadshypotek AB, igjen har et datterselskap i skatteparadiset Delaware ved navn Stadshypotek Delaware Inc. Videre har datterselskapet Handelsbanken Livsforsikring AB et datterselskap i skatteparadiset Irland ved navn Handelsbanken Life and Pensions Ltd registrert i Dublin. I tillegg har Handelsbanken AB to datterselskaper i Luxembourg, kredittinstitusjonen Svenska Handelsbanken S.A. og Svenska Re S.A, ett datterselskap i Delaware, Svenska Handelsbanken Delaware Inc., ett datterselskap i City of London ved navn Svenska Property Nominees Limited og ett datterselskap i New York city ved navn Handelsbanken Markets Securities Inc.
- I følge Cayman Island Monetary Authority har Svenska Handelsbanken lisens til å drive bankvirksomhet på Cayman Islands.
- I følge et faktaark tilgjengelig på Handelsbankens hjemmesider har banken i tillegg avdelinger i skatteparadisene Hong Kong, Singapore, og Sveits.
- I et prospekt utarbeidet av Luxembourg-registrerte Svenska Handelsbanken S.A. tilbyr selskapet blant annet private å investere i pensjonsfond og forsikringer. Selskapet reklamerer med at det kan tilby «investment opportunities that have a smoother (and often more advantageous) taxation».

Oversikten nedenfor illustrerer Handelsbankens selskapsstruktur og tilknytning til de ulike skatteparadisene:

■ Registrert i skatteparadis

I følge Cayman Island Monetary Authority har Svenska Handelsbanken lisens til å drive bankvirksomhet på Cayman Islands.

INVESTERINGER OG UTLÅN

Finansierer atomvåpen-produent

I følge rapporten «Don't Bank on the bomb. A global report on the financing of nuclear weapons producers» har Handelsbanken finansiert det amerikanske selskapet General Dynamics. Selskapet utfører vedlikehold, ingeniørarbeid og teknisk støtte for amerikanske atomvåpne u-båter. Videre bygde selskapet ubåtene av klasse Ohio for den amerikanske marinen, mange av disse utstyrt med Trident nuclear-tipped raketter. I 2011 lånte Danske Bank ut 78.1 millioner USD til General Dynamics, mens I 2010 lånte Handelsbankens datterselskap Svenska Finans International ut 37.5 millioner USD til selskapet.

Spekulerer i matvarer

Gjennom det Luxembourg-registrerte fondet Handelsbanken Råvarefond tilbyr Handelsbanken i følge prospektet kundene sine å spekulere i jordbruksråvarer, noe Framtiden i Våre Hender har påpekt en rekke ganger.

Finansierer Stora Enso

I følge miljøorganisasjonen Friends of the Earth har Handelsbanken vært en av de viktigste långiverne til det finske selskapet Stora Enso. I 2007 mottok Stora Enso et 5-årig lån på 1400 millioner Euro fra fem kredittinstitusjoner inkludert Handelsbanken. I tillegg eier Handelsbanken 0.26 % av aksjene i Store Enso, til en verdi av 12.7 millioner Euro, i følge Ethical Consumer. Stora Enso er blant annet med på å utvikle den tidligere nevnte cellulosefabrikken Montes del Plata i Uruguay, som blant annet kritiseres for utnyttelse av lokal vannressurser, for å ha fordrevet lokalbefolkning og for å benytte seg av en rekke skatteunndragelser som hindrer at investeringene kommer lokalbefolkningen til gode. Blant annet har prosjektet fått skatte-unndragelse for utnyttelsen av land og er satt opp i frihandelssonen Punta Pereira.

Investeringer i «versting-selskaper»

Gjennom fondet Europe Fund investerer Handelsbanken i oljeselskapet Total, som kritiseres for brudd på menneskerettighetene og Exxon Mobil som har vært involvert i omfattende korrupsjon.

Gjennom fondet Handelsbanken Multiple Markets Fund investerer banken i en rekke selskaper som er svartelistet av Oljefondets etikkråd:

- Atomvåpenprodusentene Boeing Co., Honeywell International Corp., Northrop Grumman Corp.
- Tobakksprodusentene Imperial Tobacco Group, Japan Tobacco, Altria Group Inc, Swedish match, Philip Morris International.
- Den amerikanske kjeden Wal-Mart, som kritiseres for omfattende brudd på menneskerettigheter og arbeideres rettigheter

Avslutning

I DENNE RAPPORTEN har vi satt søkelyset på den norske banksektoren. Basert på en kombinasjon av allerede eksisterende dokumentasjon av bankers aktiviteter, årsrapporter, prospekter og pressemeldinger har vi funnet frem til en rekke eksempler på hvilke typer aktiviteter de ulike bankene er involvert i og hvor de plasserer pengene. Gjennomgangen er ikke uttømmende, men gir et bilde av bankenes etiske profil.

Gjennomgangen har vist at alle de fire største bankene i Norge – DNB, Nordea, Danske Bank og Handelsbanken – er tilstede i jurisdiksjoner som i følge Tax Justice Network må anses som skatteparadis. Med dette tilrettelegger bankene for at en stadig større del av verdens finansielle aktivitet kan legges til skatteparadis. Som rapporten påpeker er skatteparadis-systemet problematisk fordi det muliggjør kapitalflukt fra utviklingsland og tilrettelegger for hvitvasking og kriminalitet.

Samtidig er alle de fire største bankene involvert i selskaper og prosjekter som kan kritiseres utifra prinsipper om bærekraftighet og internasjonal rettferdighet, enten gjennom investeringer eller utlån av penger. Alle bankene er involvert i selskaper som produserer klase- eller atomvåpen og i selskaper som påfører alvorlig miljøskade. Flere av bankene er involvert i matvarespekulasjon, korrupsjon eller uetisk markedsføring.

Det kanskje viktigste formålet med denne gjennomgangen har vært å tilby den jevne bankkunde informasjon om hva de store norske bankene bruker sparepengene på når de settes inn på konto. Uten et tilstrekkelig informasjonsgrunnlag om hva bankenes forvaltningskapital går til har heller ikke den jevne kunde muligheten til å velge vekk banker som ikke handler i tråd med miljøhensyn og grunnleggende etiske prinsipper. Og det finnes alternativer for de som ønsker strengere krav til bankers åpenhet og etikk. For eksempel praktiserer den norske banken Cultura full åpenhet om hva pengene går til. På sine hjemmesider publiserer banken en oversikt over alle utlån og lånemottakere, og banken har forpliktet seg til at innskuddene skal lånes ut til prosjekter som er samfunnsnyttige, som respekterer menneskerettighetene og som ivaretar miljøhensyn.

Ved å ta et positivt valg om hvor sparepengene skal plasseres kan vi som kunder i fellesskap påvirke systemet gjennom å gi uttrykk for at vi ikke er fornøyd med status quo i den internasjonale finansverden. For eksempel førte kampanjen Move Your Money i USA til at over 10 millioner mennesker flyttet pengene inn i lokale finansinsitusjoner på bekostning av store internasjonale banker. Dette er et sterkt politisk signal til både politiske ledere og bankene om hvilket bank-system folk ønsker – og ikke ønsker.

LAG EN BANKVASK-VANDRING!

Ta med såpekostene og klistremerkene du får fra attac@attac.no og lag en digital byvandring.

Det er et klistremerke for hver bank, og ved å scanne det med en smarttelefon så kommer man til vår kampanjesider der vi oppsummerer funnene om hver bank i rapporten.

Mer om kampanjen på
www.attac.no/bankvask

VET DU HVA BANKEN DIN GJØR?

Til tross for at bankene igjen går med rekordoverskudd, er det få som vet noe om hvordan de skaper sine resultater. Det norske Oljefondet får jevnlig kritisk søkelys rettet mot etikken i sine investeringer – så hvorfor ikke rette samme søkelys mot banksektoren? Bankene fordeler ressurser i næringslivet, og kan påvirke dette i positiv eller negativ retning. Dette gjelder ikke minst gjennom koblingen til skatteparadis. At banksektoren er en aktiv tilretteleger av skatteparadis er problematisk

fordi skatteparadis-systemet bidrar til hemmelighold, tilrettelegger for skatteunndragelse og svart økonomi, og hemmer verdiskapning i utviklingsland.

Denne rapporten fra Attac Norge tar for seg de fire største bankene i Norge og deres tilknytning til skatteparadis. Rapporten ser også på bankenes egen etikk og samfunnsansvar, og problematiske sider ved deres utlåns- og investeringspraksis der det er dokumentert fra norsk og internasjonalt sivilsamfunn.

Bli medlem i Attac Norge
Send ATTAC til 2030 eller gå til
www.attac.no/meld-deg-inn/